

Voorwoord	9
1 Inleiding	11
1.1 Welke opvatting van ethiek volgen we?	13
1.2 De balans tussen theorie en praktijk	14
DEEL I KERNBEGRIPPEN	19
2 Ethiek - een terreinverkenning	21
2.1 Inleiding	21
2.2 Ethiek - wat is dat?	22
2.2.1 Ethiek, moraal en moraliteit	23
2.2.2 Twee kernvragen	24
2.2.3 Vraag 1: wat is de morele norm?	24
2.2.4 Vraag 2: waarom moreel gedrag?	26
2.3 Ethiek en onze markteconomie	28
2.3.1 'Shareholder versus stakeholder'-benadering	29
2.3.2 Drie soorten verantwoordelijkheden	30
2.3.3 Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)	34
2.4 Ethiek en de financieel professional	35
3 Traditionele benaderingen van ethiek	39
3.1 Inleiding	39
3.2 Deugdenethiek	40
3.3 Cevolgenethiek	44
3.4 Beginselethiek	47
3.5 Drie benaderingen - en nu?	50
4 Nieuwe benaderingen van ethiek	53
4.1 Problemen met de traditionele ethiek	53
4.2 Naar een horizontale ethiek	56
4.3 Een voorbeeld van horizontale ethiek: moresprudentie	60
4.3.1 Moresprudentie: achtergrond	60
4.3.2 Voorbeeld: de Rabobank	61
4.3.3 Voorbeeld: de NBA	62
4.4 Zorgethiek	64
4.5 Conclusies	67
5 Integriteit	69
5.1 Inleiding	69
5.2 Integriteit in enge zin	70
5.3 Integriteit in ruime zin	71
5.3.1 Het model van Karssing	72
5.3.2 Het model van Kaptein	75
5.4 Integriteit in de praktijk	76
5.4.1 Hoe integer kun je zijn?	76
5.4.2 Integriteitsbevordering	79
5.5 Integriteit en de financieel professional	81
6 Ons morele gedrag in de praktijk	83
6.1 Inleiding	83
6.2 We houden onszelf voor de gek	84
6.3 De beperkingen van externe prikkels	86
6.4 Het effect van regels en andere beheersmaatregelen	87
6.4.1 De analyse van Kaptein en Vink	87
6.4.2 Rule-based versus principle-based	89
6.4.3 Regels, control en vertrouwen	89
6.5 Follow the crowd	90
6.6 De fraudedriehoek - of hoe nette mensen tot frauderen komen	92
6.7 De donkere kant van gehoorzaamheid	94
6.8 Wat betekent dit voor de financieel professional?	96

7	Moreel redeneren	97
7.1	Inleiding	97
7.2	Moreel redeneren - de aanpak	99
7.2.1	Morele beeldvorming	100
7.2.2	Morele oordeelsvorming	102
7.2.3	Morele besluitvorming	105
7.3	Toepassing	106
7.3.1	Wanneer toepassen?	107
7.3.2	Subj ectief of obj ectief ?	107
7.3.3	Emoties	107
	DEEL II ORGANISATIECONTEXT	109
8	Bedrij fsethiek	111
8.1	Inleiding	111
8.2	Bedrij fsethiek - een overzicht	112
8.3	Vier mythes uit de bedrij fsethiek	114
8.3.1	Mythe 1: het is gemakkelij k om ethisch te zij n	114
8.3.2	Mythe 2: onethisch gedrag is het resultaat van enkele rotte appels	116
8.3.3	Mythe 3: ethiek kan worden gemanaged door formele ethische codes en programma's	116
8.3.4	Mythe 4: ethisch leiderschap gaat over de integriteit van de leider	117
8.4	Integriteitsmanagement	118
8.4.1	Voorbeeld 1: Stimuleringskader Integere Organisatie	119
8.4.2	Voorbeeld 2: integriteitsbevordering als leerproces	121
8.4.3	De twee benaderingen vergeleken	124
9	Sturen op vertrouwen	127
9.1	Inleiding	127
9.2	Vertrouwen	128
9.3	Control en vertrouwen	130
9.3.1	Wat is control?	130
9.3.2	Kritieken op formele control	131
9.3.3	De relatie tussen control en vertrouwen	133
9.4	Patronen van sturen op vertrouwen	134
9.4.1	Twee kernpatronen	135
9.4.2	Vijf thema's van sturen op vertrouwen	137
9.5	Sturen op vertrouwen en de financieel professional	144
	DEEL III MAATSCHAPPELIJKE CONTEXT	145
10	Onze markteconomie	147
10.1	Inleiding	147
10.2	Kritiek op de markteconomie	149
10.2.1	Ons economische systeem en onze identiteit	149
10.2.2	Morele grenzen aan het marktdenken	151
10.3	Economie en politiek - een waarschuwing uit de VS	154
11	Duurzaamheid	159
11.1	Inleiding	159
11.2	Duurzaamheid nader toegelicht	160
11.3	Duurzaamheid, waarom eigenlijk?	162
11.3.1	Het kan	162
11.3.2	Het moet	163
11.3.3	Het loont	163
11.4	Naar een duurzame economie	165
11.4.1	Lineaire economie	165
11.4.2	Keteneconomie met recycling	166
11.4.3	Circulaire economie	167
11.4.4	Sociale consequenties	169

11.4.5	Meervoudige waardecreatie	170
11.5	Nieuwe businessmodellen	171
11.6	Duurzaamheidsrapportages	173
11.7	Meervoudige waardecreatie door Integrated thinking	175
11.8	Tot slot	177
DEEL IV FINANCIËEL PROFESSIONALS EN ETHIEK		179
12	Ethiek en fiscaliteit	181
12.1	Inleiding	181
12.2	De morele basis van belastingen	184
12.3	De fiscale praktijk '	186
12.4	De fiscaal adviseur	188
13	Beroepscontext	193
13.1	Inleiding	193
13.2	Accountant en controller	195
13.2.1	Kerndilemma's	195
13.2.2	Beroepscode	196
13.2.3	NOCLAR	199
13.2.4	Integer handelen in de beroepscontext	200
13.3	Belastingadviseur	200
13.3.1	Kerndilemma	200
13.3.2	Beroepscode	202
13.4	Financieel adviseur	206
13.4.1	Kerndilemma	206
13.4.2	Cedrags- en beroepsregels	208
Literatuur		213
Over de auteurs		219